Toplumsal Dinamikler Çerçevesinde Türk Aile Yapısının Değişimi: Medyanın Aile Kurumuna Etkisi

Öğr. Gör. Seçil Utma

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5003-2137>

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Atça Meslek Yüksekokulu, Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü,
Aydın – TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 15.02.2020

Kabul: 20.03.2020

On-line Yayın: 25.03.2020

Anahtar Kelimeler

Aile

Türk Aile Yapısı

Değişim

İletişim

Medya

Araştırma Makalesi

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.42073>

Öz

Toplulun en küçük yapı taşı olan aile; biyolojik, ekonomik, hukuksal ve toplumsal yönleri bulunan toplumsal bir birim olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde toplumsal yapıda meydana gelen her değişim, Türk aile kurumunu yakından etkilemiştir. Geçmişten günümüze maddi ve manevi değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasında köprü vazifesi gören aile kurumu, toplumsal alanda meydana gelen her değişimin etki ve sonuçlarının en belirgin olarak izlendiği toplumsal kurumların başında gelmektedir. Sanayileşme, modernleşme, kentleşme gibi olgulardan direkt olarak etkilenen aile kurumu ve aile içi ilişkiler, son yıllarda iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte bir dönüşüme uğramıştır. Bireylerin, televizyon, internet, cep telefonu gibi medya teknolojileri aracılığıyla evlerinin içinde dış dünya ile bağlantı halinde olması, aile üyeleri ile iletişim konusunda kopukluklar yaşamasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Gelişen medya teknolojisi sayesinde sosyal ve duygusal paylaşımlar azalırken, özellikle televizyon ve internet ile birlikte aile, aynı evi paylaşan bireylerden oluşan bir topluluk haline gelmeye başlamıştır. Aile içerisinde sosyal ve duygusal paylaşımların azalması, ilgi, sevgi ve desteğin bu araçlar aracılığıyla karşılanmasına yol açmıştır. Kitle iletişim araçlarının kullanımını yaygınlaşması ile birlikte geleneksel aile yapısında hızlı bir dönüşümün yaşandığı göze çarpmaktadır. Ancak tüm bu etkenlere rağmen Türk aile yapısı, hem çağdaş hem de geleneksel özelliklerini korumaya devam etmektedir. Çalışmada Türk aile yapısının değişim ve dönüşümü ve bu gelişmelere etki eden unsurlar değerlendirilerek, yeni medya teknolojileri başta olmak üzere kitle iletişim araçlarının aile kurumu üzerindeki etkileri kuramsal olarak ele alınmıştır.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Utma, S. (2020). Toplumsal Dinamikler Çerçevesinde Türk Aile Yapısının Değişimi: Medyanın Aile Kurumuna Etkisi. *Jass Studies- The Journal of Academic Social Science Studies*, Year: 13, Number: 79, Spring, p. 555-568.

Change of Turkish Family Structure in the Context of Social Dynamics: The Effect of Media on Family Institution

Lect. Seçil Utma

Aydin Adnan Menderes University, Atca Vocational School, Department of Marketing and Advertising,
Aydin – TURKEY

Article History

Submitted: 15.02.2020

Accepted: 20.03.2020

Published Online: 25.03.2020

Key Words

Family
Turkish Family Structure
Change
Communication
Media

Research Article

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.42073>

Abstract

Family, the smallest building block of society; It is a social unit with biological, economic, legal and social aspects. Every change in the social structure in the historical process has affected the Turkish family institution closely. The family institution, which serves as a bridge in the transfer of material and spiritual values from generation to generation, from the past to the present, is one of the leading social institutions in which the effects and consequences of every change in the social field are most clearly monitored. Family institution and family relations, which are directly affected by the facts such as industrialization, modernization, urbanization, have undergone a transformation in recent years with the developments in communication technologies. The fact that individuals are in contact with the outside world inside their homes through media technologies such as television, internet, and mobile phones has made it inevitable for them to experience disconnections with family members. Thanks to the developing media technology, while social and emotional sharing has decreased, especially with television and internet, the family has started to become a community of individuals sharing the same house. The reduction of social and emotional sharing within the family has led to the fulfillment of interest, love and support through these tools. It is remarkable that a rapid transformation has occurred in the traditional family structure with the widespread use of mass media. However, despite all these factors, the Turkish family structure continues to maintain both its contemporary and traditional features. In the study, the change and transformation of the Turkish family structure and the factors affecting these developments were evaluated, and the effects of mass media, especially new media technologies, on the family institution were discussed theoretically.

GİRİŞ

İnsanı topluma ve yaşama bağlayarak sosyal hayatın sürekliliğinin sağlanmasında önemli rol üstlenen aile, toplumun en küçük yapı birimi olarak bireyin toplumsallaşmasında köprü görevi görmektedir. Toplumsal yaşamda meydana gelen değişim aile olgusunu ve yapısını etkilemiş, Türk tarihinin gelişim süreci içerisinde aile yapısının geleneksel birikimlere eklenilen modern unsurlarla şekillenmesine yol açmıştır.

İslamiyet öncesi Türk ailesinin genel özelliklerine bakıldığında; ailenin hiyerarşik yapısında gücü ve otoriteyi elinde bulunduran kişinin baba olduğu ve aile içindeki himayeci örgütün, siyasal sistemi de belirleyen bir karaktere sahip olduğu göze çarpmaktadır. İslamiyet'i benimseyen Türklerde, dinin koymuş olduğu kurallar esasına göre aile yapısında da değişiklikler olmuştur. Türklerin İslamiyet'i kabulü ve yerleşik hayata geçişiyle artık aile içi görev ve sorumluluk iyice şekillenmeye başlamış ve geniş aile tipine doğru bir geçiş kendini göstermiştir. Erkeğin aile içinde yetkileri artarak kadın yetkileri kısıtlanmış ve bu durum gelenek olarak Türk kültürüne yerleşmiştir.

Yeni Türk Devleti'nin kuruluşuyla birlikte gelişen tüm siyasi, toplumsal ve ekonomik olaylar, Türk ailesini de etkilemiş ve Türk ailesinin yapısında değişim ve dönüşümlere neden olmuştur. Bu değişime yol açan unsurlar arasında teknoloji, göç kentleşme, kadınların çalışma hayatına girmesi gibi faktörler yer almaktadır. Türkiye'de özellikle 1950'li yıllarda başlayan sanayileşme sürecine paralel olarak ortaya çıkan toplumsal değişimler arasında etkisini özellikle kentsel bölgelerde gösteren göç olgusu önemli yer tutmaktadır. Toplum yaşamında radikal dönüşümlerin yaşanmasına yol açan modernite kavramı, aile kurumunu da yakından etkilemiş, insan aklı ve iradesini ve bunun sonucu olarak da bireyselleşmeyi ön plana çıkarmıştır. İnsanın gelenek ve dinden soyutlanarak toplumda birey olarak ortaya çıkması ailenin yapısı ve ilişkilerinde de değişiklikler meydana getirmiştir.

Modernleşme, kentleşme gibi gelişmelerle birlikte dönüşüme uğrayan Türk aile kurumu, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla, geleneksel kültürel kodlardan uzaklaşmaya başlamıştır. Bireylerin, televizyon, internet, cep telefonu gibi medya teknolojileri aracılığıyla evlerinin içinde dış dünya ile bağlantı halinde olması, aile üyeleri ile iletişim konusunda kopukluklar yaşamasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Gelişen medya teknolojisi sayesinde sosyal ve duygusal paylaşımlar azalırken, özellikle televizyon ve internet ile birlikte aile, aynı evi paylaşan bireylerden oluşan bir topluluk haline gelmeye başlamıştır. Geleneksel yapıda aile bireyin sosyalleşmeyi öğrendiği en önemli ilk mekan iken, aile içerisinde sosyal ve duygusal paylaşımların azalması, ilgi, sevgi ve desteğin bu araçlar aracılığıyla karşılanmasına yol açmıştır. Kitle iletişim araçlarının kullanımını yaygınlaşması ile birlikte geleneksel aile yapısında hızlı bir dönüşümün yaşandığı göze çarpmaktadır.

1. AİLE KAVRAMI

İnsanlığın başlangıcından bu yana toplumsal hayatın temeli olarak görülen aile, bireylerin yaşamlarını idame ettirdikleri ilk sosyal çevre olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanı topluma ve yaşama bağlayarak sosyal hayatın sürekliliğinin sağlanmasında önemli rol üstlenen aile, toplumun en küçük yapı birimi olarak bireyin toplumsallaşmasında köprü görevi görmektedir. Birtakım değer ve kültürel öğelerin bireyler arasında aktarımını gerçekleştirerek, toplumun sürekliliğini ve yeniden üretimin sağlayan aile kurumu, toplumsal düzenin inşasında başat konumdadır (Tekin 2013: 236). Tarihsel süreç içerisinde aydınlanma ve modernizm başta olmak üzere bir takım sosyo-kültürel dönüşümlerin etkisi altında kalan aile kurumu, günümüzde de varlığını korumakla birlikte içerisinde bulunan bir takım değerlerin aşınarak, çözümlerin yaşanmasıyla karşı karşıya kalmıştır. Modernizm, sunduğu alternatif yaşam tarzlarıyla, geleneksel dönemde aileyi koruyan bir takım değerlerin aşınmasına yol açmıştır.

Birbirine doğrudan akrabalık bağıyla bağlı olan, erişkin üyelerin çocuklara bakma sorumluluğunu üstlendiği bir insan topluluğu (Giddens 2000: 173) olarak tanımlanan aile, biyolojik

ilişki sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belli kurallara bağlandığı, o güne dek toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal vb. yönleri bulunan toplumsal bir birim (Sayın 1990: 2) olarak tanımlanmaktadır. Aile; Bozkurt'un ifadesiyle; "Kan, evlilik ve evlat edinme yoluyla ilişki halinde olan ve genellikle ortak bir mekanı paylaşan toplumsal birimdir (Bozkurt 2004:190). Türk Dil Kurumu'na göre aile; "Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik" ve "Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü" olarak tanımlanmıştır(www.tdk.gov.tr).

Devlet Planlama Teşkilatı'nın 1987 yılında yaptığı tanıma göre, "Aile; kan bağı, evlilik ve diğer yasal yollardan, aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan, bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımlarının sağlandığı ve düzenlendiği temel bir toplumsal birimdir" (www.benbigun.com/aile).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti Anayasası'nın 41. Maddesi'nde *Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır* ilkesi yer almaktadır. Burada da ifade edildiği gibi aile bireylerin insani ve kültürel değerlerini kazanmasında, kimliklerin oluşmasında, toplumsal barışın sağlanmasında, eğitim ve sağlık ihtiyaçlarının giderilmesinde, insani haklar ve özgürlüklerin sağlanmasında, toplumların varlıklarının sürdürülmesinde önemli rol oynamaktadır. Tarihsel süreç içerisinde dönemin şartlarına göre dönüşüm gösteren aile kurumu, toplumun en temel dinamiği olarak uygarlık tarihinden günümüze değin önemini korumuştur.

Çocukların gelişim süreçlerinde içinde bulundukları toplum ve kültürel yapı hakkında temel eğitimi aldıkları aile kurumu, psikolojik bir rol üstlenerek, aile bireyleri arasında kurulan duygusal bağlar aracılığıyla onlara sevgi ve güven duygusu aşılamakta, modern toplumun oluşturduğu yalnızlık ve yabancılaşma duyguları, aile birlikteliği ile giderilmeye çalışılmaktadır (Giddens 2012: 279). Bireylerin her türlü maddi ve manevi ihtiyacı aile kurumu içerisinde giderilmekte, neslin devamı bu kurum aracılığıyla sağlanmaktadır. Hemen her toplumda mevcut yapısı ile evrensel bir özellik gösteren aile kurumu, birtakım alışkanlıkları, kültürel öğeleri, norm ve değerleri, inançları, dil yapılarını nesillerden nesillere aktararak, toplumların ve toplumsal değerlerin devamlılığına katkı sağlamaktadır.

Yüzyıllardır süregelen geleneksel ve geniş aile modeli; modernleşme, kentleşme, iletişim teknolojilerinin gelişmesi gibi birçok nedenle yerini çekirdek aileye bırakmış, özellikle son yıllarda iletişim teknolojisi alanında yaşanan gelişmeler neticesinde aile kurumu ve aile içi iletişim dönüşüme uğramıştır.

1.1 Tarihsel Süreçte Türk Aile Yapısında Görülen Değişmeler

Toplumsal yaşamda meydana gelen değişim aile olgusunu ve yapısını etkilemiş, Türk tarihinin gelişim süreci içerisinde aile yapısının geleneksel birikimlere eklemlenen modern unsurlarla şekillenmesine yol açmıştır. Türk aile yapısında geleneksel kodlar hakim olup; İslamiyet öncesi Türk toplumlarındaki göçebe yaşam tarzının, İslamiyet dönemindeki dini kavrayış ve Cumhuriyet sonrasındaki modernleşme hareketlerinin izlerini aile kurumunda da görmek mümkündür. Son yıllarda ise küreselleşmenin etkisiyle Türk aile yapısının özgün niteliklerini yitirerek, küresel bir nitelik kazandığı görülmektedir.

Türk kültür tarihinde büyük bir zenginlik göze çarpmakta, bu çeşitlilik içerisinde toplumsal hayatın esasını aile oluşturmaktadır (Onay 2012: 355). Türk toplumunun çekirdeği konumunda yer alan aile kurumu ile Türk devlet yapısı arasında yakın ilişki göze çarpmaktadır. Eröz'ün (1977: 17) ifade ettiği gibi; "Türklerle göre gök kubbe devletin, çadır ise ailenin birer örtüsü ve kubbesi gibi idi. Gök kubbesi altında devlet, çadır kubbesi altında ise aile düzeni yer alıyordu. Bu sebeple Türklerde Devlet düzeni ile aile düzeni arasında benzerlik çok canlı idi. Nitekim Türk ailesinde koca-karı münasebeti ile devlette görülen kağan-katun hukuku arasında pek fark yoktur. Aile fertleri arasında sosyal ve hukuki

denge varsa, toplumu oluşturan bireyler arasında da siyasi, sosyal ve hukuki denge var demektir. Bu itibarla, Türk ailesinin temelinde görülen hukuki ve sosyal ortam, hiç şüphesiz en yüksek devlet düzeninde de kendini göstermektedir”

Eski Türk toplumunda dikkat çeken en önemli noktalardan biri, kadına verilen ehemmiyettir. Tek eşliliğin hakim olduğu toplumda çok eşliliğe istisnai durumlar hariç (çocuğu olmama, hasta olma gibi) izin verilmekteydi. Eski Türkler’de kadın, devlet yönetiminde, aile içinde ve ekonomik hayatta eşi ile eşit söz hakkına sahip durumdaydı (Avcı 2010: 87-109).

İslamiyet öncesi Türk ailesinin genel özelliklerine bakıldığında; ailenin hiyerarşik yapısında gücü ve otoriteyi elinde bulunduran kişinin baba olduğu ve aile içindeki himayeci örgünün, siyasal sistemi de belirleyen bir karaktere sahip olduğu göze çarpmaktadır (Eröz 1991: 3-6).

İslamiyet’i benimseyen Türklerde, dinin koymuş olduğu kurallar esasına göre aile yapısında da değişiklikler olmuştur. Türklerin İslamiyet’i kabulü ve yerleşik hayata geçişiyle artık aile içi görev ve sorumluluk iyice şekillenmeye başlamış ve geniş aile tipine doğru bir geçiş kendini göstermiştir. Erkeğin aile içinde yetkileri artarak kadın yetkileri kısıtlanmış ve bu durum gelenek olarak Türk kültürüne yerleşmiştir. İslamiyet’in kabulü ve yerleşik hayata geçişle birlikte çocukların eş seçimi ve mülk sahibi olma konularında da baba karar verici mekanizma olarak yer almıştır.

Uzun süren Osmanlı egemenliğinde mozaik bir yapının mevcut olması, Türk aile yapısını etkilemiş ve aile yapısında önemli dönüşümlere yol açmıştır. Türklerin İslamiyet’i kabulüyle gerçekleşen Türk-İslam sentezinin yansımaları ailede de kendini göstermiştir. Osmanlı toplumunun ekonomik ve politik yapısı gelenekler tarafından biçimlendirildiğinden, Batılılaşma dönemine kadar Türk ailesi için bireyselleşmeyi teşvik edebilecek bir unsur bulunmamaktadır (Belge 1983:838-840). Geniş aile tipinde olan ve aile üyeleri arasında büyüklere saygı ve hürmet, küçüklere ise şefkat ve sevginin hüküm sürdüğü Osmanlı ailesinde; genelde erkeğin dışarıda, kadının içeride olduğu, sakin ve aile üyelerinin birbirlerine bağlı olduğu bir aile hayatı hüküm sürmüştür.

Osmanlı devletinde aile, bireyin hayatında bağlarının kopmayacağı temel ve tek kurumdur. Boşanmanın hoş karşılanmadığı, ailenin korunmasının temel ilke olarak kabul edildiği toplum yapısı sadece Orta Asya’dan gelen Müslüman aileleri değil, Hristiyan, Rum, Ermeni gibi ırklardan gelen tebaaları da kapsamaktadır. İmparatorluğun sınırları içerisinde birlikte yaşayan dini farklı aileler, Osmanlı Ailesi’ni oluşturmaktadır (Ortaylı, 2009, s.18). Tarihsel süreç içerisinde Cumhuriyet Dönemine kadar Türk aile yapısında ataerkil anlayışın egemen olduğu görülmektedir. Aile içi dinamiklerde eril anlayış hakim konumdadır.

Yeni Türk Devleti’nin kuruluşuyla birlikte gelişen tüm siyasi, toplumsal ve ekonomik olaylar, Türk ailesini de etkilemiş ve Türk ailesinin yapısında değişim ve dönüşümlere neden olmuştur. Bu değişime yol açan unsurlar arasında teknoloji, göç kentleşme, kadınların çalışma hayatına girmesi gibi faktörler yer almaktadır Cumhuriyetin ilk yıllarından 1950’lere kadar geçen süre zarfında laiklik vurgusu oturtturulmaya çalışılmış ve gericilikle mücadele edilmiş, erkek egemenliğinin kırılıp kadının sosyal ve siyasi hayata katılımı için adımlar atılmıştır. Çağdaş aile yapısını oluşturmak adına Medeni Yasa kabul edilip, tek eşlilik savunulmuştur.1950’li yıllardan 2000’li yıllara kadar olan süreçte ise sanayileşmenin aile yapısındaki etkisi görülmektedir.

Cumhuriyet dönemi Türkiye’sinde yeni ekonomik koşullar ile birlikte geniş ailenin ortadan kalkarak, ev içi mekanın da buna bağlı olarak değiştiği görülmektedir Belge’nin ifadesiyle. “Yaşanılan değer kayıplarıyla birlikte, Türkiye toplumunun geleneksel cemaat yapısı parçalanmış ve aile içerisinde bile sağlıklı bir bireyleşme sürecine girilmiştir” (Belge 2011: 99). “ 1920’li yıllarda görülen kuşaklar arası çatışma ve Batı tarzı yaşama özenerek gençlerin ve kadınların geleneksel değerlerden uzaklaşması ile Türkiye toplumunda “aile buhranı” ifadesi gündeme gelmiştir. Dönemin basılı medyasında, eski ölümsüz ve değerli aşklar ile yapılan evlilikler yerine, zenginlik gibi maddi menfaatlerin ön planda

olduğu evliliklerin yaygınlaştığı insanlara yansıtılmıştır” (Özer 2014: 222).

Türkiye’de özellikle 1950’li yıllarda başlayan sanayileşme sürecine paralel olarak ortaya çıkan toplumsal değişimler arasında etkisini özellikle kentsel bölgelerde gösteren göç olgusu önemli yer tutmaktadır : “Kırsal göçle birlikte aile fertleri arasındaki sosyal ve ekonomik ilişkiler azalmış, çekirdek aile tipi hatta bireysel yaşam tipi fertler arasında tercih edilmeye başlanmış, aile içi şiddet ve çocuk iş gücünün çalıştırılma yoğunluğu artmış, geleneksel Türk aile tipi yerine birbiri ile daha az hiyerarşik ve geleneksel ilişkiler içindeki aile tipleri ortaya çıkmış ve kadının aile içindeki rolü ve fonksiyonu çalışma hayatına katılımı ile değişmeye başlamıştır”. (İlkkaracan ve İlkkaracan 1998; Gürbüz 2007; İçli 1999; Yenigül 2005; Turan ve Beşirli 2008; Kaygalak 2006).

Sanayileşme ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan kentleşme sonrasında kırsal kesimden kentlere yoğun bir göç yaşanmıştır. 1950’li yılların başları itibariyle, Türkiye’de geleneksel kırsal toplumsal yapıdan, endüstriyel alanlara göç hareketinin yoğunlaşması sonucunda, endüstriyel toplum yapısına geçiş süreci yaşanmış, ekonomik koşullar ve mülkiyet biçimlerinde değişimler gözlenmiş, geleneksel toplumsal kurumların değişimi, toplumsal sistemleri de etkilemiştir. Endüstrileşme ve kentleşmenin yarattığı hızlı değişim süreci, tüm toplumsal kurum ve yapıları etkilerken, aile kurumu da söz konusu değişimden nasibini almıştır.

Toplum yaşamında radikal dönüşümlerin yaşanmasına yol açan modernite kavramı, aile kurumunu da yakından etkilemiş, insan aklı ve iradesini ve bunun sonucu olarak da bireyselleşmeyi ön plana çıkarmıştır. İnsanın gelenek ve dinden soyutlanarak toplumda birey olarak ortaya çıkması ailenin yapısı ve ilişkilerinde de değişiklikler meydana getirmiştir. Aydın’ın (2011: 68) ifadesiyle “Burada kişi, her şeyden önce bağımsız bir kimlik sahibi olmuştur. ‘Ben’ kimliği insanın aile veya toplum içindeki diğer rollerinin önüne geçmiştir ki modern aile böylesi öznel kimliklerin bir araya gelmesinden meydana gelmiştir. Bu durum, geleneksel dönemin birbirine karşı sorumluluğa ve sadakate dayalı cemaatçi ilişkilerle örülü ailesinin dönüşümüne neden olmuş, sorumluluk duygularını ve aile aidiyetini köreltmıştır”.

Aklın temel alınarak, dinin toplumsal alandan uzaklaştırılması, olguların dini dayanaklarının yıkılması, ailenin de bu süreçten olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. Gelenek ve dinin koruyucu kurallarının aşınması karşısında savunmasız kalan aile kurumunun işlevlerinde dönüşümlerin yaşanmasına yol açmıştır. Daha önce toplum içerisinde din ile birlikte kontrol ve denetleme görevi gören aile, kendi sınırları içerisine sıkıştırılarak toplumsal zemindeki etkinliğinin daralmasıyla bu işlevini yerine getiremez hale gelmiştir (Turğut 2017: 93-117). Her şeyden önce geleneksel dönemde muhafızlığını yapan din ve gelenek, aklı ön plana alan Rönesans, Aydınlanma ve toplumsalın dinden arındırılmasını ileri süren sekülerizm ile modern dönemde toplumsal etkinliğini kaybetmiştir. Bu süreçte ortaya çıkan sanayileşme, kurulu düzeni alt üst ederek, toplumsal yapının yeniden inşasını zorunlu kılmıştır.

Modernite bu olumsuzlukların yanında paradoksal bir şekilde aile kurumunun önem kazanmasına yol açmış, yeni modern hayatın karmaşık dünyasında, modern birey için bir sığınak görevi görmeye başlamıştır. Aile kurumunun üyelerine sunmuş olduğu sevgi, saygı ve güven ortamı sayesinde birincil ilişkilerin gerçekleştiği zemin olarak varlığını sürdürmeye devam ettiğini görmekteyiz.

Doğduğu andan itibaren kişinin en yakınında olan ve hem sosyal hem de psikolojik anlamda bireylerin yanında yer alan aile; önceleri ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel anlamda tüm toplumsal görevleri yerine getiren bir kurum iken; modernleşme ile birlikte ekonomik üretimi fabrikalara, otoritesini siyasal iktidara, dini temsilini de profesyonel din adamlarına devretmiştir. Sanayileşme ile aile kurumu açısından görünürlük kazanan en radikal değişim, işyeri ve evin birbirinden ayrılmasıdır. Böylece aile, yalnızca neslin devamını ve aile bireylerinin psikolojik tatminini sağlayan bir kurum

haline dönüşmüştür (Canatan ve Yıldırım 2013: 85-89).

Toplumsal yapıdaki değişmelere bağlı olarak ortaya çıkan kentleşme olgusu, aile kavramında da dönüşümlere neden olmuş, sanayileşme ve oluşan yeni kent kültürüyle birlikte aile küçülmeye başlamıştır. Kadın geleneksel dönemdekinden farklı olarak iş hayatında yer alması, zamanının çoğunu işe ayırmak zorunda kalan kadının eve ve annelik rolüne eskisi kadar vakit ayıramaması, zorunlu olarak aile kurumunun küçülmesine yol açmıştır. Modern sanayinin gelişimi ile üretimin fabrikalara kayması, kadınların konumunda değişimlere yol açmıştır. 20. yüzyıla kadar evinin dışında çalışan kadın pek görülmezken, 1. Dünya Savaşı sırasında karşılaşılan işgücü kıtlığı, “kadın içeride, erkek dışarıda” kalıbını bozmuş ve kadınların çalışma hayatına girmesini sağlamıştır (Giddens 2012: 801-804). Kadınların çalışma hayatına girmesi ile birlikte aile kurumu da dönüşüme uğramıştır. Ekonomik sıkıntılar ya da ekonomik özgürlüğe sahip olma isteği ile çalışma hayatına giren kadın, eş ve anne olma rollerini kimi zaman ikinci plana atmak zorunda kalmış, kimi zaman da hem işteki hem de evdeki rolleri birlikte üstlenmek durumunda kalarak maddi ve manevi olarak ağır bir yükün altında kalmıştır. Çalışmadan önce bakım verici rolüyle çocuklara ya da yaşlılara bakan kadının bu rolünü dışarıda başka kurumlar (kreş, bakımevi vb.) üstlenmiştir. Çalışan kadın, kariyerini ön planda tutarak çocuk sahibi olmayı ertelemiş ya da daha az çocuk yapmayı tercih etmiştir (Ekici 2014:209-224). Ancak bu süreçte toplumun kadından beklediği rol ve davranışlarda benzer bir değişim söz konusu olmamıştır. Kadından bir tarafta aile içinde (çocuk bakımı, ev işleri, eşe bakmaktan sorumlu olma vb.) geleneksel rollerine uygun davranışlar beklenirken, diğer taraftan ona, eşit birey olarak iş hayatına katılma imkânı da sağlanmıştır (Eyüboğlu ve diğerleri 2000). Bunun yanında hayat şartlarının ağırlaşması nedeniyle geleneksel dönemde işgücü olarak değerlendirilen çocuk, modern kentte maddi bir yük olarak görülmekte, bu da çekirdek ailenin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Turğut’un (2017: 95) ifadesiyle, “Bir üretim birimi olmaktan çok artık tüketim birimi haline gelen ailede ebeveynler, eldeki kaynakları çoklu olarak bölüşmekten ziyade az çocuk sahibi olarak, çeşitlenen ihtiyaçlarının tamamını sağlamak ve böylece mutlu olmak istemektedirler”.

Üretimin değişen yapısıyla birlikte kadının çok daha geniş bir alanda iş hayatının içerisinde yer alarak, üretim sürecine dahil olması (Fukuyama 2009: 20), modernitenin getirdiği eşitlik ve özgürlük kavramlarının yerleşmesine neden olmuştur. Bu durum hakların teslimi açısından olumlu özellik taşımasının yanı sıra, aile ilişkileri üzerinde olumsuz etkiler oluşturmuştur (Aktay 2014: 182). İlişkilerin çözüldüğü ortamda bireylerin bağımsızlık duygusu, ekonomik kaygılar gibi nedenlerle evlilik kurumuna uzak durdukları görülmektedir.

Gerek sanayi, gerekse kentleşmeyle birlikte dönüşüme uğrayan aile ile birlikte mahremiyet alanı da daralma yaşamıştır. Turğut’un da (2017: 95) vurguladığı gibi, “Ebeveynler zamanlarının büyük bir bölümünü işte geçirirken, çocuklar ise bu süre zarfında kreş veya bakım evinde ya da okulda bulunmaktadır. Arta kalan vakitlerinin yine büyük bir çoğunluğunu kentin getirdiği yeni yaşam alanlarında geçiren insanlar ilişkilerinin önemli bir kısmını aile, özel alan dışında yaşamakta, ailevi olanları genele taşımaktadırlar. Daha önceleri aile içerisinde yaşanan işler, paylaşımlar artık aileden çıkarak alenileşmiştir. Alenileşmenin bir diğer ayağını ise iletişim ağındaki yenilikler ve çeşitlilikler oluşturmaktadır. İnternet ağları, televizyon ya da gazete, dergi gibi yazılı basın yayınlarının artması ve buralarda aileye dair modern değerlerin dayatılması, aile içinde gerçekleşen sevgi, aşk ve hatta cinsellik gibi konuların tartışılması ailenin mahrem kimliğinin yıkılmasına, bu kavramların da mahiyetlerinin boşalmasına, bayağılaşmasına neden olmuştur”.

2. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ AİLE KURUMU ÜZERİNE ETKİLERİ

Modernleşme, kentleşme gibi gelişmelerle birlikte dönüşüme uğrayan Türk aile kurumu, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla, geleneksel kültürel kodlardan uzaklaşmaya başlamıştır.

Bireylerin, televizyon, internet, cep telefonu gibi medya teknolojileri aracılığıyla evlerinin içinde dış dünya ile bağlantı halinde olması, aile üyeleri ile iletişim konusunda kopukluklar yaşamasını kaçınılmaz hale getirmiştir. Günümüzde serbest zamanlar televizyon, bilgisayar gibi kitle iletişim araçları tarafından kuşatılırken (Aydoğan 2000:15-21), evler, modern bireyin gündelik yaşamın ve kentin yoruculuğundan kaçarak çalışma saatleri dışında sığındıkları mekanlar haline gelmiştir: “Yoğun çalışma temposundan uzaklaşıp dinlenmek isteyen anne-babalar ve sokakların güvensizliğinden dolayı okul dışı vakitlerini evde geçiren çocuklar, dış dünyayla ilişkilerini ev içi serbest zamanda medya teknolojileri aracılığıyla kurar olmuşlardır” (Karakoç ve Taydaş 2013: 211).

Modern bireylerin serbest zamanlarını kuşatan en önemli medya teknolojilerinin başında televizyon gelmektedir. En popüler serbest zaman aracı olarak evlere giren televizyon, gündelik yaşamın monotonluğu ve yoruculuğundan bunalmış bireye evinde iyi vakit geçirten; onu düşünmek ya da hareket etmek zorunda bırakmadan, ancak üretkenlikten uzaklaştırarak eğlendiren bir araçtır (Özel 2015: 7). Çakır’a göre (2013: 65-81) kişinin özel yaşamının her alanını kuşatan televizyon, onu kendi hayatıyla ilgili düşünmekten alıkoymakta ve sosyalleşmesine zarar vermektedir. Televizyon gibi medya teknolojilerinin bireyin yaşamındaki rolü sebebiyle gerçek anlamda iletişim giderek gerilemekte; tek taraflı, tek yönlü iletişim egemen olmaktadır. Keskin ve Elitaş’ın da (2016: 543-578) belirttiği gibi, “Özel televizyon kanallarının kurulması, program çeşitliliği ve yayın teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte bireylerin küreselleştirmeyi alımlama ve içselleştirme süreci hızlanmıştır. Bu durum özgün kültürlerin her alanında olduğu gibi aile yapılarında da büyük değişim ve dönüşümlere yol açmıştır”. Teknolojik gelişmeler aile içi ilişkileri sosyallikten bireyselliğe sürüklerken, çoğu zaman da aileyi olumsuz etkileriyle şekillendiren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Modernitenin sunduğu yeni hayat tarzları, bireyleri duygusal paylaşımdan uzaklaştırmakta, bunun sonucu olarak aile kurumunun sonlanmasına yol açmaktadır. Başta televizyon olmak üzere birçok kitle iletişim araçlarında karşımıza romantik evlilikler, insanların beklentilerini yükseltmekte, beklentiler ile gerçekte yaşananların uyuşmaması neticesinde boşanmaların sayısı her geçen gün artmaktadır. . Ev içi serbest zamanları dolduran medya teknolojileri, tüm dünyada aile içi iletişimi ve aile bağlarını tehdit eder hale gelmiştir. Aynı zamanda ülkemizde de hem televizyon, hem de internet içeren yeni medya teknolojileri fazlasıyla evlere ve bireyin hayatına girmiş; Türkiye’deki aile üyelerinin birbirleriyle olan iletişimlerini azaltarak bireyselleşmelerini artırmıştır.

İnsan hayatını derinden etkileyen teknolojik gelişmeler, bireyi bir yanda özgürleştirirken, öte yandan bu araçlara bağımlı hale getirmektedir. Kültür üretme yeteneğine sahip bir araç olarak nitelendirilen televizyon, yaşamı anlamlandırmamızda, duygu ve düşüncelerin biçimlenmesinde başat rol oynamaktadır (Özkan 2014: 48). Kendine has kültürel bir yapıyı içinde barındıran televizyon, kitleleri peşinden sürüklemek gücüne sahip bir araç olarak ön plana çıkmaktadır. Ailenin bir ferdi konumuna yükselen televizyon aile bireyleri arasında ortak bir kaçış alanı oluşturmakta, bireyleri kurgusal olaylarla oyalayarak, gerçek yaşamdan uzaklaştırmaktadır. Televizyon bu özelliği ile uzakları yakınlaştırırken, sosyolojik anlamda da yakını uzaklaştırmaktadır. Batılı kültürel değerler, bu araç vasıtasıyla kolaylıkla evlerimize misafir olabilmektedir.

Gelişen medya teknolojisi sayesinde sosyal ve duygusal paylaşımlar azalırken, özellikle televizyon ve internet ile birlikte aile, aynı evi paylaşan bireylerden oluşan bir topluluk haline gelmeye başlamıştır. Geleneksel yapıda aile bireyin sosyalleşmeyi öğrendiği en önemli ilk mekan iken, aile içerisinde sosyal ve duygusal paylaşımların azalması, ilgi, sevgi ve desteğin bu araçlar aracılığıyla karşılanmasına yol açmıştır. Kitle iletişim araçlarının kullanımını yaygınlaşması ile birlikte geleneksel aile yapısında hızlı bir dönüşümün yaşandığı göze çarpmaktadır.

Küreselleşme süreciyle birlikte kitle iletişim araçları aracılığıyla bireylere empoze edilen tüketim alışkanlıkları, küresel bir tüketim kültürünün oluşarak, bireylerin kendi özgün kültürlerine

yabancılaşmalarına, kendilerine sunulan bu yapay kültürü benimsemelerine yol açmıştır. Elitaş ve Keskin'in ((2016: 543-578) ifadesiyle, " Popüler kültür ve moda olarak adlandırılan tüketim odaklı bu kültürel yapıda her birey tüketerek var olmakta ve toplumsal alanda daha çok var olabilmek için daha çok tüketmektedir. Oysaki geleneksel Türk aile yapısında ihtiyaçlara yönelik tüketim söz konusudur ve aile hayati ihtiyaçlarını karşılayandan fazlasını tüketmemektedir. Toplumun kendi içinde moda sayılabilecek özgün giyim tarzları mevcuttur. Bireyler var olmak için tüketmek zorunda değildir. Ancak günümüzde her şeyin tüketilebilir olması insani ilişkilerin de tüketilmesine ve aile yapılarının zayıflamasına neden olmuştur".

Gösterge ve sembollerin tüketiminin ön plana çıktığı postmodern çağda, tüketim, basit bir ihtiyacı karşılayanın ötesinde, kitle iletişim araçlarında toplumsal değerler sistemi olarak kendini dayatmaktadır (Sungur 2011:18). 1980 sonrası gündeme gelen neo-liberal politikalar ve kitle iletişim araçlarının kullanımının yaygınlaşması, tüketim kültürünün toplum içerisinde egemen duruma gelmesine yol açmıştır. Bu kültür aracılığıyla bireylere sürekli olarak tükettikçe daha özgür olacakları, ne kadar tüketirlerse toplum içerisinde o kadar kendileri olacakları empoze edilmektedir.

Postmodern toplum yapısında reklamlar bir takım kültürel öğeler ve mitlerle ilişkili olarak sunulmakta, tüketim olgusu, ihtiyaçtan çok farklılık, bir gruba ait olma, kimlik edinme, sınıf atlama gibi simgesel değerler adına gerçekleştirilmektedir. Hasekioğlu'nun da (2008:31) belirttiği gibi, "Reklamlar tüketicinin ürünü kullanmasıyla birlikte yaşamlarının değişeceğini ve kişiliklerinin de farklı olacaklarını düşünecekleri iletiler sunmaktadır. Geleneksel değerler idealize edilerek, olumsuzluklarından arındırılarak, reklam metinlerinde kullanılmaktadır".

Televizyon reklamları ses ve görüntüyü bir arada kullanarak bireylerin bilinçaltını, zihinsel sürecini etkilemekte, bu sayede toplumsal kültürün şekillendirilmesinde rol oynamaktadır. Bireyler ekrandaki simgeler aracılığıyla kodlanmış reklam mesajlarını kendi kültürel bakış açılarına göre yorumlamaktadır. (Ulu 2007: 43).

Son yıllarda giderek önem kazanan bir kavram olarak karşımıza çıkan küreselleşme olgusu da kültürel boyutuyla geleneksel aile yapısını değişime uğratmıştır. McLuhan'ın (2005 :45) ifade ettiği gibi, sermayenin küreselleşmesi ile başlayarak kültürel değerlere kadar nüfuz eden küreselleşme olgusu sayesinde, dünya küresel büyüklükte bir köye dönüşmektedir: "Küreselleşmenin toplumsal süreçlere hâkim olmasıyla birlikte farklı ve özgün kültürlerde benzeşme ve yapaylaşma gerçekleşmiştir. Küreselleşme olgusu ile homojen bir dünya kültürü inşa edilmeye başlanmıştır. İnsanlar neredeyse ortak imajlar ve semboller ile kuşatıldığı için benzer tutum ve davranış sergilemekte, benzer nesneleri tüketmektedir".

Taylan ve Arklan'ın (2008: 90) vurguladığı gibi, "Her ne kadar kitle iletişim araçları, küreselleşme konusunda biricik güç değilse de küreselleşme sürecinin ortaya çıkmasında ve hız kazanmasında çok etkin bir rol oynamıştır. Sahip olduğu teknolojik nitelikleri nedeniyle ulusal sınırları ortadan kaldırmış, ülkeleri birbirleri ile daha fazla 'etkileşim' içerisine sokmuştur". Küreselleşme olgusuyla birlikte Türk toplumunun beğeni ve ilgi alanlarında ciddi bir değişim gözlenmektedir.

Ekonomik bir süreç olarak başlayıp, akabinde sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda da etkisini gösteren küreselleşme olgusu, iletişim ve bilişim teknolojilerinin de gelişimiyle dünyanın en ücra köşelerine kadar ulaşmıştır. Elitaş ve Keskin'in (2016:570) ifadesiyle, "İletişim ve bilişim teknolojileri hızla geliştikçe kültürlerin birbirine daha çok yaklaştığı bir yüzyılda, küresel çapta bir köy oluşmak üzeredir. Küresel çapta oluşan bir kültür, kendi değerlerini de oluşturabilmekte ve bireyler yediği yemekten giydiği kıyafete kadar bu değerleri içselleştirmektedir. Küreselleşmenin tüm dünya üzerindeki dönüştürücü etkisinden Türk aile yapısı da payına düşeni almıştır. Değişen toplum düzenindeki milli kültür kavramaları, özellikle 80 sonrası gençler için çok da bir anlam ifade etmemektedir".

Mc Luhan'ın "küresel köy" dediği yeni dünya düzeninde, bireyler kitle iletişim araçları ile diğer toplumların sahip oldukları yaşam standartlarını, ulaşılan refah düzeylerini görebilmekte, yabancı ülkelerdeki gelişmeleri yansıtan görüntülü haberler, yabancı TV dizileri tüketicilerin yaşam kalitelerini yükseltmek için benzer tüketimde bulunmalarıyla sonuçlanmaktadır (Çınar ve Çubukçu 2009:278). Kitle iletişim araçları üreten gelişmiş ülkeler, bu araçları üretmekten yoksun ülkelere 'medyatik ürünler'le birlikte 'kültür' de ihraç etmektedir. Mora'nın ifadesiyle, "insanlar, toplumsal çevrelerini yorumlamak ve onlara tepki göstermek için kullandıkları imgeler, simgeler ve söz dağarcıkları için büyük ölçüde kültür endüstrilerine bağımlı" hale gelmektedir. (Mora 2008: 11)

Postmodern süreçle birlikte gelişim gösteren internet, bilgisayar, akıllı telefon gibi yeni medya teknolojileri ev içinde geçirilen bireyselleşmiş zamanları daha çok teşvik etmiş, fonksiyonel olmaları nedeniyle günümüz bireylerinin vazgeçilmezleri haline gelmişlerdir. Özellikle yeni medya teknolojileri ile dolu bir dünyaya gözlerini açan günümüz çocukları, bu teknolojileri kendilerinden önceki nesillerden çok daha iyi kullandıklarından dolayı hem ebeveynlerinden bir adım öne geçmiş, hem de onların kontrolü dışında her türlü bilgiye ulaşabilir hale gelmişlerdir. İçinde bulunduğumuz çağa adını veren bilim ve teknoloji, hayatımızı kolaylaştırma adına olumlu etkiler yaratırken, bir takım olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. İnternet teknolojiyle birlikte zaman ve mekan sınırları ortadan kalmakta, insanlar geleneksel bir iletişim biçimi olan yüz yüze iletişimden farklı bir boyutta gerçekleşen sanal iletişime yönelmişlerdir. Bu yeni iletişim biçimi bireylerin sosyalleşmesine olanak tanırken, öte yandan onları bireyselliğe mahkum ederek yalnızlaştırmaktadır.

Günümüzde iletişim araçlarında görülen gelişim, bireyler arasında sosyal medya kullanımını arttırmıştır. Kişilerin kendilerini ifade ettikleri ve başka kullanıcılarla bağlantı kurabildikleri sanal medya olarak karşımıza çıkan sosyal medya platformları, akıllı telefon kullanımının artmasıyla birlikte popülerliğini her geçen gün arttırmaktadır. Bu durum aile içi ilişkileri olumsuz etkilemekte, bir takım sorunların ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Güleç 2018)

Literatürde sosyal medya kavramı ile ilgili olarak birçok tanım yer almaktadır. Vural ve Bat'a göre (2010:3350) sosyal medya; "Kişiler arasındaki karşılıklı etkileşimi destekleyen, ortak ilgi alanlarına sahip bireylerin paylaşımını arttıran ve herkesin kendi kişisel profilini ve iletişim kurmak istediği arkadaş listesini oluşturma şansı veren web tabanlı ortamlar" olarak tanımlanmaktadır".

Preeti (2009:130)'ye göre, sosyal ağ kavramı, "ortak bir amaç doğrultusunda kişilerin düşüncelerini paylaşmalarını ve birbirleriyle etkileşime girmelerini kolaylaştıran internet üzerinden bir topluluk" oluşumunu işaret etmektedir. Hazar'a (2011:161) göre "sosyal medya; toplumdaki daha derin sosyal etkileşimi, topluluk oluşumunu ve işbirliği projelerini gerçekleştirmeyi sağlayan siteler" olarak tanımlanmaktadır. Belin ve Yıldız (2011:32) ise, soyla medyayı "Mevcut toplumsal bağların sürdürülmesini ve yeni bağlantıların kurulmasını destekleyen çevrimiçi toplumsal ağlar" olarak ifade etmektedir.

Sosyal medya uygulamaları günümüzde iletişim sağlamanın ötesinde, oyun oynama, bilgi edinme, arkadaşlıklar edinme gibi birçok amaçla kullanılmakta hemen hemen tüm ihtiyaçlarını bu sanal ortamlarda karşılayan bireylerin başka bir araca gereksinimler kalmamaktadır. Uçar'ın (2012: 27) belirttiği gibi, "Sistem insanı insana, yaşama yabancılaştırırken, aynı zamanda onu yalnızlaştırıyor. Tek başına bırakılan insanı, evlere, apartmanlara, iş yerlerine hapsediyor. Yüz binler, milyonlar içinde yalnız, yabancı ve sadece tüketen bir insan kişiliği yaratan sistem, sonra da sanal bir dünyayı çözüm olarak insanların önüne koyuyor. Sosyal ağ dedikleri bu sanal dünya, insanı bireyselleştiren, yalnızlaştıran dünyasında bir kurtarıcı gibi sunuluyor. Yalnızlaştırılan, insana, insani değerlere, insan ilişkilerine yabancılaştırılan milyonlarca insan için suni çözümler üretilerek, insanlara sanal bir dünya sunulmaktadır. Günlük yaşamda, apartmanındaki, sokağındaki, işyerindeki, okulundaki insanlardan uzak duran, onları tanımak için çaba harcamayan milyonlarca insan bilgisayar dünyasının beyaz

camından arkadaşlıklar kurmaya çalışıyor. Sohbet grupları oluşturuyorlar. Saatlerini, günlerini harcadığı bu suni ilişkide, yüz yüze ilişki, günlük yaşamın paylaşılması yoktur. Magazin vardır, boş sohbetler vardır, vakit öldürme vardır". Sosyal medya platformları her ne kadar bireyleri sosyalleştiriyor gibi gözükse de, her geçen gün yalnızlaşan ve bireyselleşen bireylerin sayısı giderek artmaktadır.

Yeni medya teknolojileri konusunda bu araçların olumlu ve olumsuz etkileriyle ilgili olarak farklı görüşler bulunmaktadır. Yeni medya kullanımına iyimser bakanlar bu teknolojilerin ailesinden, yakınlarından uzakta yaşayan bireyler için çevrimiçi iletişim olanaklarını arttırdığını ileri sürmekte, bu sayede mesafeler ve ayrılıkların insanlar için daha katlanılır hale geldiğini ifade etmektedirler (Giddens, 2012: 643). Öte yandan bu teknolojiler sayesinde aile içi iletişim artmakta, örneğin cep telefonlarıyla iletişim kurmak, aile üyeleri arasında birbirlerini düşündüklerini gösteren hediyeler yerine geçebilmektedir (Livingstone vd, 2010: 4, 35). Skype gibi görüntülü arama programlarının kullanımı, uzak mesafelerden bile olsa çiftlerin ve ailelerin bağları koparmamalarını sağlamaktadır (Hertlein 2012: 377-382).

İnternet teknolojisine olumsuz yaklaşanlar, çevrimiçi iletişimlerde çok zaman harcayan bireylerin gerçek hayattaki etkileşimlerinin azaldığını, bu durumun ev ortamında aile bireylerinin birbirleriyle nitelikli zaman geçirmelerini engellediğini ileri sürmektedirler. Ev içi serbest zamanları dolduran yeni medya teknolojileri sayesinde bireyler evin dışındakiler ile yakınlaşırken, yakınlarında da uzaklaşır hale gelmeye başlamışlardır (Çakır 2014: 319, 71-325).

Televizyondan sonra en popüler medya teknolojisi olan internet, Türk halkı tarafından kısa süre içerisinde benimsenerek, günümüzde hemen her evde sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. 2015 yılı Nisan ayında yapılan Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması'nın sonuçlarına göre günümüzde evlerin yüzde 69,5'inde internete erişim bulunmakla birlikte; evinde internet kullanan bireylerin oranı yüzde 55,9'dur ve bu oran erkeklerde yüzde 65,8, kadınlara göre (yüzde 46,1) daha fazladır. İnternetin evlerde kullanımı 2015 yılına gelindiğinde yüzde 87,1'e yükselmiş ve evlerde internetin, yüzde 80,9 oranında sosyal medyaya girmek için kullanıldığı tespit edilmiştir (www.tuik.gov.tr. Haberleşme İstatistikleri). Yine aynı kurumun 2015 tarihli araştırma sonuçlarına göre Türkiye'deki hanelerin %96,8'inde cep telefonu ya da akıllı telefon bulunmaktadır (www.tuik.gov.tr, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Araştırması, 2015) Evlerde medya teknolojilerinin bu kadar sık kullanımı, aile içi iletişimi ve aile kurumunu olumsuz etkilemektedir. Medya teknolojilerine bağımlı olarak sürdürülen ilişkiler, giderek bireylerin birbirinden uzaklaşmasına yol açmaktadır.

Yaşanan toplumsal değişimler ve yoğunlaşan iş yaşantısı nedeniyle aile bireylerinin birbirine giderek daha az zaman ayırması, , çağdaş kent ailesinin boş zamanların birlikte değerlendirilmesi işlevinden giderek uzaklaşmasına yol açmıştır. Günümüzde ailenin bu fonksiyonunu, sosyalleşme yönünde önemli fırsatlar sunduğu düşünülen sosyal medya araçları yerine getirmektedir. Toruk'un (2008: 4) belirttiği gibi, "Birey, aile düzeni içerisinde dünyayı medya kanalıyla öğrenmekte ve tanımaktadır. İnsanlar, tüm dünyadaki haber ve gelişmeleri medya aracılığıyla almakta ona göre ekonomik portföyüne, yön vermekte hatta siyasal tercihlerinde bile medyadan etkilenmektedir. Enformasyon görevleri dışında, medya bireylerin eğlence ihtiyacını karşılayan önemli bir unsur haline gelmiştir".

Kitleler üzerindeki gücü yadsınamayacak düzeye oluşan medya bireylerin inançları, beğenileri, düşünceleri ve algı kalıpları üzerinde azımsanmayacak etkilere sahiptir. McLuhan'ın (2005:26) ifadesiyle, "Kitle iletişim araçları, kişisel hayatımız, siyasal, ekonomik, estetik, psikolojik, ahlaki ve etik hayat alanlarımızı öylesine yaygın biçimde etkilemektedir ki ilişmedikleri, dokunmadıkları, değiştirmedikleri hiçbir yanımız kalmadı". Günümüzde yaşanan teknolojik gelişmelerin de etkisiyle kitle iletişim araçları sayesinde gündem oluşturmak, kitlelerin beklenti ve tercihlerini dönüştürmek,

yaşam tarzlarını değiştirmek mümkün olabilmektedir.

SONUÇ

Bireylere bir takım sosyal değerleri ve davranış örüntülerini kazandırarak, kişiliğin edinmesinde önemli rol oynayan aile kurumu, toplumun en küçük yapı taşı olarak işlev görmektedir. Aile kurumu, tarihsel süreç içerisinde kentleşme, modernleşme, küreselleşme gibi birçok olgunun etkisi altında değişime uğramış, özellikle son yıllarda yeni medya teknolojileri başta olmak üzere kitle iletişim araçlarının kullanımının yaygınlaşması, bu dönüşüme ivme kazandırmıştır. Yaşanan toplumsal değişimler ve yoğunlaşan iş yaşantısı nedeniyle aile bireylerinin birbirine giderek daha az zaman ayırması, çağdaş kent ailesinin boş zamanların birlikte değerlendirilmesi işlevinden giderek uzaklaşmasına yol açmıştır. Günümüzde ailenin bu fonksiyonunu, sosyalleşme yönünde önemli fırsatlar sunduğu düşünülen sosyal medya araçları yerine getirmektedir. Postmodern süreçle birlikte gelişim gösteren internet, bilgisayar, akıllı telefon gibi yeni medya teknolojileri ev içinde geçirilen bireyselleşmiş zamanları daha çok teşvik etmiş, fonksiyonel olmaları nedeniyle günümüz bireylerinin vazgeçilmezleri haline gelmişlerdir.

Toplumsal alanda yaşanan gelişmelerden, aile kurumunu ayrı tutmak mümkün görünmemektedir. Küreselleşme, modernleşme adı altında yaşanan her bir gelişme, bu kurumu da yakından etkilemiş, özellikle sosyal medya araçlarının yaygınlaşması, yüz yüze ilişkilerin giderek azalmasına, bireyselleşmenin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Ancak tüm bu parametreler, Türk ailesindeki geleneksel değerleri ortadan kaldırmamıştır. Batılı toplumların aile yapısında uğradıkları dejenerasyon Türk aile yapısında görülmemektedir. Türk toplumu hem çağdaş, hem de geleneksel özelliklerini özünde barındırmakta, dayanışma, kadının annelik rolünün önemi, evlilik kurumunun meşruluğu gibi konular, Türk ailesinin temelini oluşturan değerlerin korunmasına hizmet etmiştir.

KAYNAKÇA

- Aktay, Y. (2014). Modern Dünyada Ailenin Toplumsal Dönüşümü ve Muhtemel Geleceği Üzerine Mülâhazalar ve Geleneğe Dayalı Problemler. *Aile Sosyolojisi Yazıları* (s. 45-48) İçinde, Mustafa Aydın (Ed.), İstanbul: Açılım. .
- Avcı, M. (2010). *İslam Öncesi Türk Devletlerinin Sosyal Hayatında Kadının Rolü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Aydın, M. (2011). *Güncel Kültürde Temel Kavramlar*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Aydoğan, F. (2000). *Medya ve Serbest Zaman*. İstanbul: Om.
- Belge, M. (Ed.) (1983). Türkiye’de Günlük Hayat. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* (Cilt: 3, s.827-860) içinde. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Belin, M. N. ve Yıldız, H. (2011). “Lise Öğrencilerinin Facebook Adlı Sosyal Paylaşım Sitesini Kullanma Amaçları Üzerine Sosyolojik Birinceleme, Eskişehir Örneği.” http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/26/14/967997/dosyalar/2012_12/10032002_06.pdf web adresinden 12 Nisan 2015 tarihinde erişilmiştir.
- Boschele F. ve Çizmeci E. (2016). Serbest Zamanda Medya ve Türkiye Ailesi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt: 6, Sayı:11, s.284-308.
- Bozkurt, V. (2004). Küreselleşmenin Toplumsal Sonuçları. *Türk Ağır Sanayii ve Hizmet Sektörü Kamu İşverenleri Sendikası Yayınları*. Sayı: 38, s.187-202.
- Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2013). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Çakır, M. (2013). *Medya ve Modernlik*. İstanbul: Parşömen.
- Çakır, M. (2014). *Görsel Kültür ve Küresel Kitle Kültürü*. Ankara: Ütopya.
- Çınar, R.ve Çubukçu, İ. (2009). Tüketim Toplumunun Şekillenmesi ve Tüketici Davranışları

- Karşılaştırmalı Bir Uygulama. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2009 13 (1): 277-300
- Ekici, F. (2014). Türk Aile Yapısının Değişim ve Dönüşümü ve Bu Değişim ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*. Sayı: 20, s. 209-224.
- Elitaş, T. ve Keskin, S. ((2016). Küreselleşme Sürecinde Değişen Geleneksel Türk Aile Yapısının Televizyon Dizilerindeki Temsili. *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl: 9, Sayı: 27, s. 543-578.
- Eröz, M.(1977). *Türk Ailesi*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Eröz, M. (1991). *Türk Ailesi: Aile Yazıları* Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Eyüboğlu, A.; Özar, Ş. ve Tanrıöver, H. T. (2000). *Kentlerde Yaşayan Kadınların İş Yaşamına Katılım Sorunlarının Sosyo-Ekonomik Ve Kültürel Boyutları*. Başbakanlık K.S.S.G.M. Yayınları. Ankara: Cem Web Ofset.
- Fukuyama, F. (2009). *Büyük Çözülme* (2. Baskı). (Çev: H. Kaya). İstanbul: Profil Yayıncılık,
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. (Çev. Cemal Güzel). Ankara: Ayraç Yayınları.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı.
- Gürbüz, M, (2007). Yüreğir'e Göç Eden Nüfusun Sosyo-Ekonomik Özellikleri ve Şehirleşme Sürecindeki Değişimi. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi*. 15, 1-2.
- Hasekioğlu, S. (2008). *Reklam ve İdeoloji: Yazılı Basında Yer Alan Reklamlara Göstergebilimsel Bir İnceleme*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hazar, M (2011). Sosyal Medya Bağımlılığı: Bir Alan Çalışması. *İletişim, Kuram ve Araştırma Dergisi*, 32, 151-175
- Hertlein, K. (2012). Digital Dwelling: Technology in Couple and Family Relationships. *Family Relations*, Vol.61,s.374
- 387.http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.52f206c7ede362.73259286, Erişim Tarihi:21.11.2014..http://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/tezcan_aile.pdf, ErişimTarihi:22.11.20 14.
- İçli, G. (1999). Denizli İline Göç Eden Ailelerin Eğitime Bakış Açıları. *PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, 70-74.
- İlkkaracan, İ. ve İlkkaracan İ. (1998). *1990'lar Türkiye'sinde Kadın ve Göç*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Karakoç, E. ve Taydaş, O. (2013). Toplumsal Dönüşüm Bağlamında Sosyal Medya ve Değişen Aile Kavramı. (ed. Ali Murat Kırık ve Ali Büyükaslan), *Sosyal Medya Araştırmaları 1: Sosyalleşen Birey* (s.207-224) içinde, İstanbul: Çizgi.
- Kaygalak, İ. (2006). İzmir Karşıyaka-Çiğli Periferisinde Göçün Sosyo-Ekonomik Boyutları. *Ege Coğrafya Dergisi*, 15(2006), 87-1003.
- Livingstone, D. (2010). "Media, Communication and Information Technologies in the European Family." London: LSE Research Online, Erişim Tarihi, 03.07.2015: http://eprints.lse.ac.uk/29788/1/EF8_LSE_MediaFamily_Education.pdf
- McLuhan, M. (2005). *Yaradanımız Medya*. İstanbul: Merkez Kitapçılık
- Mora, N. (2008). Medya ve kültürel kimlik. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1
- Onay, İ. (2012). Eski Türk Toplumunda Aile Düzeni Ve Bunun Dini, Siyasi Hayata Yansımaları. *The Journal of Academic Social Science Studies*. (5/6), s. 347-357.
- Ortaylı, İ. (2009). *Osmanlı Toplumunda Aile*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Öz, Ö. (2014). Yabancılaşma ve Televizyon. *Düşünceler Dergisi*, İzmir: Ege Üniversitesi İletişim Fak. Yayını, Sayı: 9, Yıl: 10.
- Özel, S.(Ed.) (2015). *Yeni Medya Çağında Televizyon*. İstanbul: Derin.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Özer, İ. (2014). *Osmanlı'dan Cumhuriyete Yaşam ve Moda*. İstanbul: Truva Yayınları, 4. Baskı.

- Preeti, M. (2009). Use of Social Networking in a Linguistically and Culturally Rich India. *The International Information & Library Review*, 41(3), 129-136.
- Sayın, Ö. (1990). *Aile Sosyolojisi: Ailenin Toplumdaki Yeri*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Sennett, R. (2014). *Karakter Aşınması*. İstanbul: Ayrıntı.
- Sungur, S. (2011). Tüketimin Küreselleşmesi ve Tüketim Tapınakları: Postmodern Panayır Yerlerinde Alışveriş. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, Sayı: 14, s. 7-35
- Taylan, H. ve Arklan, Ü. (2008). Medya ve Kültür: Kültürün Medya Aracılığıyla Küreselleşmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı: 1, 85-97.
- Tekin, M. (2013). Dinlerin Perspektifinden Aile Kurumu. *Aile Sosyolojisi İçinde* (s.235-262), (Ed: K. Canatan ve E. Yıldırım). İstanbul: Açılım Kitap
- Turan. M.T. ve Beşirli, H.(2008). Kentleşme Sürecinin Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, (9), 238-243.
- Toruk, İ. (2008). Üniversite Gençliğinin Medya Kullanma Alışkanlıkları Üzerine Bir Analiz, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı: 19, s.4.
- Turğut, F. (2014). Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*. 2017 Cilt: 1, Sayı: 1, s. 93-117.
- Türkiye İstatistik Kurumu, Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Araştırması, 2015, Erişim tarihi, 28.09.2015: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18660>
- Türkiye İstatistik Kurumu (2015). "Türkiye'de Cep Telefonu Sahipliği Oranları", Erişim tarihi, 07.07.2015:
- Uçar, B. (2012). "Sosyal Paylaşım Ağlarının Önemi ve İnsan Üzerindeki Etkileri", http://cucar.blogspot.com/2012/11/sosyal-paylasm-aglarnn-onemive-insan_7.html, (06.05.2013).
- Ulu, B. (2007). *Televizyon Reklamlarında Star Kullanımının Tüketiciler Üzerine Etkisi: İzmir İlinde Üniversite Öğrencileri Arasında Bir Uygulama*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi Afyonkarahisar: Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vural, B. ve Bat, M. (2010). Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma. *Journal of Yaşar University*, 20 (5), 3348-3382.
- www.benbigun.com/aile.
- Yenigül,, S. B. (2005). The Effects of Migration on Urban. *G.Ü. Fen Bilimleri Dergisi*, 18(2): 273-288.